

1. Folklor a folkloristika jsou v některých zemích vnímány úzce v kontextu národního kulturního dědictví, je k nim tak přístupováno a tedy jsou zahrnovány do koncepce výuky (například pregraduální studium učitelství na slovenských VŠ).

2. Výzkumy folkloristů se opakovaně orientují na dětské respondenty. Vedle zjištění rozsahu a charakteru folklorního repertoáru této části populace badatelé získávají také poznatky o hodnotových orientacích dětí, o způsobech konstruování abstraktních pojmů a problémů (např. pojetí nebe a pekla), dotýkají se i otázek transmise poznatků (zde experimentálně simulovaného přenosu textů) a v této souvislosti detekování klíčových prvků výstavby textu, které nejsou zapomenuty a naopak tvoří skelet textu.

Dana Bittnerová

Čím je Klub slovenské kultury v České republice

Klub slovenské kultury má svoji zvláštní historii. Dalo by se říci, že v současnosti, t.j. od října 2003 obsahově více navázal na činnost Československé společnosti, která byla oficiálně zakázána společně s dalšími spolky a občanskými sdruženími v roce 1951. Hlavním cílem poválečné Československé společnosti bylo udržovat česko-slovenskou vzájemnost, utvářet a pěstovat dobré vztahy mezi Čechy a Slováky, představovat Slovensko, jeho kulturu a realie v českých zemích. Do roku 2003 KSK více čerpal z odkazu Místních odborů Matice Slovenské, které byly v letech 1947–1949 zakládány v Čechách, v těch místech, kde žilo více slovenských osídlenců – v pohraničí, nebo ve městech se značným přílivem Slováků (Praha, Prostějov,

Brno, atd.). V Praze a několika dalších městech pracovali MOMS již v letech meziválečných, jejich náplň byla obdobná jako činnost Československé společnosti.

V roce 1951 byl v Praze, se zánikem Československé společnosti, obnoven *Místní odbor Matice slovenské*. V jeho řadách hodlala pracovat slovenská a česká inteligence, zaměstnanci a dělníci. Činnost odboru se však vzhledem k politickým poměrům nemohla rozvinout. V té době také zanikly místní odbory Matice slovenské v různých městech a obcích – Aši, Chebu, Františkových Lázních, Sokolově, Chomutově, Liberci, Vratislavicích, atd. I zde byly politické důvody – spolky měly být začleněny do místních Osvětových besed a přičleněny pod dozor aparátu KSČ. Slováci se přestali v odborech MS sdružovat.

Ke krátkému obnovení spolkové činnosti na národnostní bázi došlo v roce 1968. Svůj specifický vývoj měla spolková činnost v letech „normalizace“, tzn. v sedmdesátých a osmdesátých letech. V letech „normalizace“ sdružoval české Slováky pouze *Klub slovenské kultury*. Vývoj tohoto spolku – zprostředkovatele slovenské kultury české veřejnosti, který vlastně spolkem nemohl být – měl svoji předehru v období pražského jara a již uvedenou prehistorii na počátku 50. let.

Na prahu očekávaných demokratických změn se od počátku roku 1968 v Praze připravovalo založení *Slovenského akademického klubu*, který byl oficiálně potvrzen a registrován v dubnu 1968. Slovenský akademický klub sdružoval pražské slovenské studenty ze všech vysokých škol, vydával svůj bulletin a pořádal různé kulturní akce, taktéž pro české studenty. V té době se počítalo s federalizací, tudíž vznik slovenských spolků v Čechách měl postupně získávat své právní opodstatnění.

Současně se v Praze připravovalo znovuoobnovení *Miestneho odboru Matice slovenskej* podle zákona o Matici slovenské. Měl být založen ještě podle zákona č. 68/1951 Sb. a zákona o činnosti Matice slovenskej SNR č. 97/1968 Sb., o němž se předpokládalo jeho transformování do právního řádu ČSR. Místní odbor byl založen na valném shromáždění 11. 2. 1969 v Kulturním domě dopravních podniků v Praze, za přítomnosti asi 700 osob. MOMS si kladl za úkol přibližovat slovenskou kulturu českému prostředí a českým Slovákům, pečovat o společenský a spolkový život místních Slováků, pečovat o vzdělávání dětí v mateřském slovenském jazyce, propagovat slovenské knihy a tisk, rozšiřovat členskou základnu a budovat místní odbory a kluby Matice slovenské v tehdejší České socialistické republice. Hodlal spolupracovat se slovenskými krajany ve světě, zejména prostřednictvím jejich spolků. Zatímco Češi v Praze usilovali o demokratizaci, Slováci se soustředili na vymezení prostoru pro svůj jazyk a kulturu.

Po vzniku federace v letech 1969–1970 vzrostl počet slovenského obyvatelstva přílivem Slováků do federálních institucí, ale i další migrací na 320 998 osob, v roce 1980 na 359 370 osob. V samotné Praze žilo na 19 851 obyvatel slovenské národnosti. Přesto však např. pokus o založení pražské slovenské základní školy v roce 1970 a gymnázia skončil neúspěšně. Příčinou byl nezájem slovenských rodičů i dětí o vzdělávání se v mateřském jazyce. Iniciováno bylo nepovinné vyučování slovenštiny v jednotlivých pražských obvodech, dle zájmu dětí a rodičů. Pro nezájem však rovněž zaniklo.

Neautentická federace nevyvolala v totalitárním režimu potřebu vzniku slovenských škol v českém prostředí. Samotný

proces federalizace bez demokratizace nemohl nabýt reálné rysy ani v sedmdesátých a osmdesátých letech. Jeho neautentičnost se odrážela i v postojích Slováků v České republice k vlastní spolkové činnosti, k prezentaci vlastní kultury. Možnost spolkové činnosti a prezentace vlastní kultury ovšem byla dána dobovým právním systémem. Odpovídající spolková činnost nemohla být uvedena do života.

Slováci měli v ČSFR nadále zvláštní postavení. Nevědělo se jak postupovat, protože česká strana vlastně federalizaci nebrala na vědomí. Důkazem toho bylo postavení Slováků v Čechách, kteří se tak ocitli v určitém pomyslném vakuu. Slovenská republika se snažila své federativní postoje prosazovat v hranicích své země. O krajanech v Čechách se však neuvažovalo, i když slovenské instituce o své krajany jinde ve světě pečovaly tehdy možným způsobem. Vše se odbyvalo poukazem na příbuznost prostředí a život v jednom státě.

V říjnu 1970 vznikl ze studentů, členů Místního odboru Matice slovenské *Akademický klub MOMS*. Měl se podílet na práci jednotné mládežnické organizace – SSM. Tím zanikl původní Slovenský akademický klub, který vznikl s jinými cíli, a proto se část jeho členů nemohla ztotožnit s ideologií nového klubu spolupracujícího s „normalizačním“ SSM. Od roku 1971 měly být v ČSR zakládány a registrovány Místní odbory Matice slovenské, což však nový zákon o Matici slovenské z r. 1973 na území ČSR neumožnil. V letech 1972–1976 místní Slováci pracovali v profesních sekcích, např. „v stavbárskej sekcii.“ Avšak ani Místní odbor Matice Slovenské ani různé sekce nemohly fungovat jako samostatný právní subjekt. Slováci z federálních orgánů však požadovali vytvoření

své instituce, která by jim umožnila rozvíjet intenzivnější společenský život. KSK měl sloužit především funkcionářům z aparátů ministerstev a dalších významných federálních institucí. V roce 1977 rozhodla Rada Národního výboru hl. m. Prahy o zřízení *Klubu slovenské kultury*, který byl jako aktiv začleněn pod Pražské kulturní středisko.

Tak se v roce 1977 MOMS změnil v Klub slovenské kultury Pražského kulturního střediska. Zaměřil se na slovakistiku a společenský život. Pořádal přednášky o slovenské literatuře a slovenských spisovatelích, slovenském umění a národopisu v prostorách Městské knihovny na Mariánském náměstí. Věnoval se dětem a mládeži – pořádal vlastivědně-sportovní zájezdy na Slovensko. Organizoval slovenské plesy a různá společenská setkání.

V roce 1985 byl v Praze otevřen *Dům slovenské kultury* (DSK). Stalo se tak výnosem 17. plenárního zasedání Národního výboru hl. m. Prahy. DSK měl jako nová instituce navazovat na historické tradice a přenášet slovenskou kulturu do českého (pražského) prostředí. Pod jeho střechou pak pracoval také Klub slovenské kultury, který až do roku 1990 nemohl být právním subjektem. V roce 1990 KSK podle nových platných zákonů získal právní subjektivitu a stal se občanským sdružením. Jeho činnost se v letech 1985–1989 rozrostla do několika sekcí, které podporovaly činnost DSK a udržovaly pravidelný kontakt se Slovenskem. Na půdě Domu slovenské kultury se konaly vědecké konference, semináře, besedy, přednášky, diskusní kulaté stoly. Do DSK zájžděli přední slovenští umělci – herci, operní pěvci, literáti, hudebníci – aby v jeho komorních prostorách seznamovali publikum se slovenskými i světovými kulturními hodnotami. V letech

1988–1989 se pod záštitou DSK a KSK konaly v té době otevřené diskuse slovenských a českých odborníků o československých vztazích, o významných osobnostech česko-slovenských vztahů, dějinách Slovenska, atd. KSK měl několik sekcí: 1. kulturně-výchovnou 2. stavařskou, 3. vysokoškolskou, 4. školskou, 5. mládežnickou, 6. organizační, 7. propagační. Později přibyla sekce česko-slovenských vztahů a sekce folklorní.

Díky činnosti DSK a KSK se v roce 1988 poprvé hovořilo o Slovácích v České republice na vědeckém sympoziu ve Slovenské republice v Bratislavě a v Martine, kam byli na konferenci pozváni i pracovníci z Čech, kteří se problematikou Slováků v Čechách zabývali. Jejich příspěvky o českých Slovácích vyšly ve sborníku z této konference nazvaném *Zahraniční Slováci a ich materinský jazyk* (Bratislava 1988).

V roce 1993 se KSK zcela oddělil od DSK, který se stal Slovenským institutem, kulturním zařízením SR. KSK je občanským sdružením ČR. I dnes v Praze žije početná slovenská menšina. Do posledního sčítání zde žilo asi 24 000 Slováků, nyní, podle současného sčítání z roku 2001, je to asi 17 000 Slováků. Většina Slováků však není členy žádných spolků a neúčastní se spolkového života. Skutečnost je taková, že v Praze je členy slovenských občanských sdružení asi 3000 Slováků.

Očekávané státoprávní změny, celkové profesní, věkové i sociální rozvrstvení Slováků v Praze a také jejich vztah k české a slovenské politické reprezentaci vyvolaly založení několika slovenských občanských sdružení v letech 1993 až 1994. Je zajímavé, že Slováci nepřistoupili k zakládání svých občanských sdružení ihned v roce 1990, kdy své národnostní spolky zakládaly další národnosti, aby tak urych-

leně využily demokratické změny a novou legislativu. Zdá se, že v té době, na rozdíl od ostatních národnostních minorit, nepociťovali nutnost emancipace. Pracoval pouze KSK a Limbora (foklorní sdružení), které existovaly před rokem 1989. Slovenských spolků je nyní 15, kromě KSK však neoplývají větším počtem členů. Většina slovenských spolků má několik členů a fungují spíše jako nakladatelství, nebo poskytují pracovní zázemí tzv. profesionálním Slovákům.

KSK po opuštění prostor v DSK sídlil v Panské 10, Praha 1. V roce 1991 se pokusil ve spolupráci s odborem školství MHMP o oslovení slovenských rodičů a jejich dětí, s nabídkou výuky slovenského jazyka a literatury. V školním roce 1991/1992 byla výuka zahájena v ZŠ Zborovská, Praha 5. Výuka probíhala 1x týdně vždy ve středu odpoledne. Podle zájmu rodičů a dětí se počítalo s jejím postupným rozšířením. Zájem však s příchodem jara ustával, z 28 dětí od 7–15 let zbyly 4 děti. V dalším školním roce pro malý zájem již nebylo vyučování obnoveno. Klub slovenské kultury se dále věnoval dosavadní výchovné činnosti mezi dětmi – pořádal vlastivědně-sportovní zájezdy na Slovensko v letních i zimních měsících. Ustávala však další činnost KSK, zejména ta, která se měla soustředit na vytváření kulturních hodnot z vlastního středu Slováků žijících v Čechách. Organizačně-administrativní pracovnice KSK se zaměřily na dovoz slovenských divadelních představení, hudebních umělců a výstav, které prezentovaly před pražskou veřejností. Tomu také sloužila finanční podpora projektů z pražských institucí. Slováci a Češi přijímali slovenskou kulturu pasivně, jako diváci. KSK byl agenturou s takřka 3 000 členy pro umělce ze Slovenska.

Dva členové Klubu slovenské kultury s pedagogickým vzděláním připravili ve školním roce 1993–1994 návrh (osnovy, statut, rozvrh, organizační řád a curriculum) osmiletého Gymnázia česko-slovenské vzájemnosti. Dokumentaci a návrh konzultovali s odborem školství na tehdejším MHMP a s odborem národnostního školství na MŠMT. Návrh byl přijat a zařazen jako koncepce dvojjazyčného gymnázia do programu MŠMT. V roce 1995 mělo být gymnázium otevřeno. O přijetí do prvního ročníku se ucházelo 63 žáků – českých a slovenských. Gymnázium nemělo statut menšinové školy.

V roce 1995–1996 přišla Obec Slováků s návrhem národnostního menšinového Gymnázia M. R. Štefánika. Návrh přijalo FOSA (Fórum slovenských aktivit – nezávislé diskusní fórum, na kterém se scházejí představitelé slovenských spolků) většinou svých hlasů a na jeho požadavek byla škola zařazena do sítě škol MŠMT. Gymnázium se však nepodařilo otevřít pro nezájem žáků a jejich rodičů. O studium v roce 1997 projevíli zájem 4 žáci. Gymnázium fungovalo v nabídce MŠMT do roku 2001, avšak pro nezájem studentů nezačalo vyučovat.

Změny nastaly kolem roku 2000. V polovině 90. let zesílil příliv Slováků nespokojených s tamní politickou reprezentací. Podstatná část z nich našla dlouhodobý i trvalý pobyt v Praze a v dalších městech. Po několika letech aklimatizace projevila chuť setkávat se a vybrala si KSK. Nehodlala však být pouze pasivními konzumenty. Chtěla se na klubové činnosti sama podílet. Herci začali hrát divadlo, výtvarníci připravovat v KSK vlastní výstavy, žurnalisté začali psát vlastní LISTY, slovenští vědeckí pracovníci píšou své práce a navazují kontakty s vědci na celém světě, slovenští

filmoví režiséři připravují nejen Febiofest, ale i vlastní projekce pro KSK, všichni se scházejí v klubovně KSK, takže pro pořádek a informovanost musely být obnoveny sekce, které se ale volně prolínají. Někdy filmová sekce potřebuje historika, jindy etnologa, z nichž polovina členů zase náleží do seniorské sekce, nebo naopak do studentské. Zesílil i příliv slovenských studentů do českých vysokých škol. Mnozí z nich rovněž našli cestu do KSK.

Dle současných stanov je KSK charakterizován takto:

„KSK je nezávislé občianske združenie, patrí k organizáciám tretieho sektoru.

KSK má okolo 2 600 aktívnych členov. Približne 50 % má slovenskú národnosť a 50% má českú národnosť.

Na činnosti KSK sa podiela okolo 50 dobrovoľných pracovníkov a dvaja platení profesionálni pracovníci.

Rada riadi a organizuje činnosť KSK. Má 13 členov, z ktorých si volí predsedu a troch podpredsedov.

V rámci KSK pracujú sekcie: divadelno-dramaticko-rétorická, výtvarná, filmová, študentská, seniorská, hospodárska, mediálna, voľnočasových aktivít a dokumentačné stredisko slovenskej menšiny, jej histórie a kultúry v ČR. Členovia rady sú odborníci, ktorí vedú jednotlivé sekcie.

Na činnosti KSK sa aktívne podiela sbor inštruktorov a ďalších dobrovoľných pracovníkov, ktorí poskytujú KSK špeciálne a odborné služby.

Poslanie a činnosť KSK: Jedným z prvotných poslání KSK je:

- prehlbovanie a rozširovanie poznatkov o živote a kultúre slovenského národa i poznatkov o SR celkove
- udržiavanie česko-slovenskej kontinuity v najširšom slova zmysle
- pestovanie dobrých bratských česko-slovenských vzťahov.

Činnosť KSK spočívá v nasledujúcich typoch programov a akcií:

- kultúrno-spoločenské programy, ktoré pripravujú sekcie podľa záujmu členov i širšej verejnosti
- programy približujúce českej verejnosti slovenskú kultúru z každej oblasti umeenia
- prednášky, besedy a stretnutia s významnými slovenskými a českými osobnosťami kultúrneho a spoločenského života
- športovo-vlastivedné kurzy organizované pre deti a mládež cez prázdniny na Slovensku
- tématické zájazdy organizované pre dospelých do roznych regiónov Slovenska
- zájazdy do cudziny s tématickým zameraním a s kontaktmi na krajanov
- pravidelné, resp. príležitostné klubové stretnutia, atď.“

Klub slovenské kultury venuje veľkou pozornosť vzdelávací činnosti na plnení voľného času seniorů. Pořádá diskuse a kulaté stoly ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR věnované slovenské a české soudobé historii. Ve spolupráci s HÚ SAV, Slovenským národním múzeem a Slovenským literárním múzeem pořádá přednášky na různá témata ze slovenských dějin, dějin umění, literatury, filozofie, etnografie apod. Představuje nové knihy, které vyšly na Slovensku, a jejich autory.

V rámci této činnosti pořádá poznávací zájezdy na Slovensko pro všechny zájemce, letní a zimní školy pro děti a mládež všech věkových kategorií. Spolupracuje s kabinetem slovakistiky FFUK. Při katedře slavistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vznikl v roce 1994 již zmíněný kabinet slovakistiky, odborné pedagogické a badatelské pracoviště. Nové pracoviště respektuje specifčnost slovenské problematiky v českém prostředí jejím rozdělením do

tří částí – na studium slovenského jazyka, studium slovenské literatury a studium slovenských dějin. Existenci kabinetu slovakistiky se Slovákům v Čechách dostalo cílevědomého kultivování slovenského jazyka, literatury, slovenské historie a reálií. S pracovníky kabinetu, jeho absolventy i studenty KSK spolupracuje na přípravě programů z oblasti literatury i historie.

KSK má Dokumentační středisko slovenské národnostní menšiny, které připravuje besedy se slovenskými a českými vědci, připravilo výstavu Století Slováků v Čechách, která na dobových dokumentech a fotografiích seznamuje veřejnost s původem Slováků v ČR a s vývojem slovenské národnostní menšiny. K výstavě připravuje její regionální verze, které vystavuje v regionech s početnou slovenskou menšinou. Součástí výstav je přednáška O původu Slováků v Čechách s besedou o slovenské literatuře, nových knihách a časopisech, zejména těch, které produkují slovenská občanská sdružení.

Mezi populární pořady KSK patří Podvečery nielen pre ženy. Týkají se různých témat – zdravotnědou počínaje, přes výběr ze slovenské kultury, malování tradičního perníku, k nejnovějším módním trendům, KSK každoročně pořádá setkání slovenských studentů v prostorách KSK. Říjnové setkání začíná prohlídkou Prahy. Studenty provádí odborná průvodkyně, která je podrobně seznámí s pražskými památkami a zajímavostmi. Následuje beseda v KSK, kde jsou studenti informováni o programech KSK, seznámí se s členy Detvanu, je dán prostor jejich dotazům. Podle jejich zájmu jsou pak připravována další setkání se studenty, KSK jim v určité dny poskytuje svoji klubovnu ke čtení slovenského tisku, beletrie a odborné literatury. Tuto

službu poskytuje všem svým členům, zejména pak seniorské sekci, která má rovněž své pravidelné dny v klubovně KSK.

KSK se stal sdružením, které díky sponzorečtění mladých i střední generace svých členů odstraňuje formální programy a bariéry. Vytváří prostor pro realizaci různých zajímavých nápadů nejen z prostředí Slováků. Na jeho půdě se setkávají Češi, Slováci, Poláci, Maďaři i další. Právě tak ve svých programech dává přednost dvojjazyčnosti. Velký zájem je o dětské loutkové divadlo, které hrají členové KSK, profesionální loutkoherci, česky, slovensky, česko-slovensky, česko-německy, atd. Připravili program o výuce cizích jazyků, zdramatizované čtení pohádek různých národů, atd. Výstavy prací výtvarníků jsou partnerské – jeden autor Slováček, jeden autor Čech, nebo více autorů. Dokladem tohoto přístupu je i náš časopis LISTY. Měsíčník Čechov a Slovákov, kteří chcú o sebe vedieť. Jsou v něm články slovenské a české. Poslední publikace KSK *Čítanka českých a slovenských pohádek* je dvojjazyčná – se zrcadlovými českými a slovenskými texty 7 vybraných pohádek P. Dobšinského a Boženy Němcové. Patří k ní také CD s nahrávkou pohádek s českými a slovenskými herci. Knížku provázejí krásné ilustrace nedávno zesnulého slovenského malíře P. Ondriečky. Česko-slovenské říkanky má i leporelo pro děti s tematikou pražských kulturních památek, které vycházejí pod záštitou ministra kultury ČR.

V současné době připravujeme česko-slovenský turnaj ve scrable a mnohé další akce, při kterých se ani náhodní účastníci nebudou nudit. KSK měl zvláštní historii. Jeho činnost se různě měnila, většinou podle požadavků doby a její ideologie. Dnes by nám měl KSK

nahradiť místo, kam má většina z nás daleko-domov. A ten je podle M. Žbirky tam, kde jsme hrávali v dětství kuličky. Někteří ho máme na Slovensku, jiní jinde. V Lipanské 4, dnešním sídle KSK, hraje pomyslné kuličky již vzdáleného dětství, vědomi si svého rozhodnutí, které nás přivedlo do Čech. Ne však jako profesionální Slováky (mnozí z nás

nedeclarují slovenskou národnost, další jsou slovakisty), ale jako lidi, kteří jsou schopni žít nejen doma. Mohou žít kdekoliv na světě a hledat cesty k porozumění. Snaží se být dobrými odborníky ve své profesi a neprosazovat se pouze jako národnostní menšina.

Helena Nosková

c. Zprávy z muzeí a výstav

Výstava „Starý židovský hřbitov“ v kolínském muzeu

Regionální muzeum v Kolíně uspořádalo v období od 7. listopadu roku 2003 do 28. března roku 2004 komorní výstavu fotografií s názvem „Starý židovský hřbitov“. Rozsahem nevelká výstava velkoplošných barevných fotografií náhrobků ze starého židovského hřbitova v Kolíně byla instalována ve vstupní místnosti „Regionálního muzea Kolín“ a vystavené fotografie byly doplněny o informace o vzniku a dlouhé historii kolínského židovského hřbitova. Kolínský „Starý židovský hřbitov“ leží v centru historického jádra města a jeho historie sahá do 15. století. Pohřbívalo se zde až do roku 1887, než začal být užíván nový židovský hřbitov na předměstí Kolína. Vedle „Starého židovského hřbitova“ v Praze náleží k nejstarším židovským památkám u nás.

Uprostřed „Starého židovského hřbitova“ v Kolíně se nachází renesanční náhrobek rabína Chajima, syna Sinaje, z roku 1624. Jeho fotografie byla součástí

výstavu. Bohatá výzdoba tohoto náhrobku má vzor v bohatě zdobeném náhrobku proslulého rabbi Löwa (ten byl Chajimovým strýcem) na pražském „Starém židovském hřbitově“. V Kolíně zastával Chajim ben Sinaj úřad rabína a rektora Ješivy – talmudské školy a zároveň byl